

Neoficialus vertimas

**EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
TREČIASIS SKYRIUS**

JANKAUSKAS prieš LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 59304/00)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2005 m. vasario 24 d.

Šis sprendimas įsigalios pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Jankauskas prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Trečiasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko B.M. ZUPANČIČ,

teisėjų J. HEDIGAN,

L. CAFLISCH,

C. BÎRSAN,

A. GYULUMYAN,

R. JAEGER,

E. MYJER,

ir *skyriaus kanclerio* V. BERGER,

po svarstymų 2005 m. vasario 1 d. uždarame posėdyje,
skelbia pastarąją dieną priimtą šį sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos pilietis Ramūnas Jankauskas (“pareiškėjas”), kuris 1999 m. birželio 22 d. Teismui pateikė pareiškimą (Nr. 59304/00) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (“Konvencija”) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjui buvo suteikta teisinė pagalba, jį atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas V. Vilkas. Lietuvos Respublikos Vyriausybę atstovavo jos Atstovė Danutė Jočienė.

3. Remdamasis Konvencijos 8 straipsniu, pareiškėjas skundėsi dėl to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija atplėšdavo ir skaitydavo jo laiškus.

4. Pareiškimas buvo paskirtas Teismo Trečiajam skyriui (Teismo reglamento 52 straipsnio 1 dalis). Kaip numatyta Reglamento 26 straipsnio 1 dalyje, šiame skyriuje bylai nagrinėti buvo sudaryta Kolegija (Konvencijos 27 straipsnio 1 dalis). Nuo Lietuvos išrinktas teisėjas P. Kūris nusišalino nuo bylos nagrinėjimo (Reglamento 28 straipsnis). Todėl Vyriausybė vietoj jo dalyvauti paskyrė J. Hedigan (Konvencijos 27 straipsnio 2 dalis ir Reglamento 29 straipsnio 1 dalis).

5. 2003 m. gruodžio 16 d. sprendimu Teismas paskelbė pareiškimą iš dalies priimtiniu.

6. Pareiškėjas ir Vyriausybė pateikė savo paaiškinimus dėl bylos esmės (Reglamento 59 straipsnio 1 dalis).

7. 2004 m. lapkričio 1 d. Teismas pakeitė savo skyrių sudėtį (Reglamento 25 straipsnio 1 dalis). Ši byla buvo paskirta naujai sudarytam Trečiajam skyriui (Reglamento 52 straipsnio 1 dalis).

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

8. Pareiškėjas gimė 1972 m.. Jis gyvena Šiauliuose.

9. Pareiškėjas, buvęs policijos tardytojas, buvo įtartas piktnaudžiavimu tarnyba ir kyšio priėmimu. 1999 m. kovo 12 dieną Šiaulių miesto apylinkės teismas jam paskyrė kardomąjį kalinimą (suėmimą), atsižvelgdamas į grėsmę, kad jis slėpsis ir darys poveikį liudytojams. Pareiškėjo kardomasis kalinimas (suėmimas) vėliau buvo pratęstas.

10. 2000 m. spalio 3 d. Šiaulių apygardos teismas kaltinamuoju nuosprendžiu pripažino pareiškėją kaltu dėl piktnaudžiavimo tarnyba ir kyšio priėmimo. Pareiškėjui paskirta aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė. 2001 m. birželio 29 d. Lietuvos apeliacinis teismas paliko ankstesnį nuosprendį nepakeistą. 2001 m. gruodžio 18 d. Lietuvos Aukščiausiasis

Teismas atmetė pareiškėjo kasacinį skundą. Vėliau laisvės atėmimo bausmės terminas sutrumpintas, pritaikius įstatymą dėl amnestijos¹. Atlikęs bausmę pareiškėjas 2003 m. rugpjūčio 18 d. paleistas į laisvę.

11. Pareiškėjo teigimu, jam esant Šiaulių tardymo izoliatoriuje nuo 1999 m. kovo 12 d. iki 2001 m. liepos 20 d. visi jo laišakai valstybės institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms, privatiems asmenims – šeimai, giminėms, draugams ir advokatui – bei laišakai iš jų buvo atplėšiami ir skaitomi jam nedalyvaujant. Pareiškėjas teigia, jog iš viso atplėšti ir perskaityti 362 jo laišakai. Pareiškėjas pateikė 2004 m. vasario 18 d. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos laišką, adresuotą jo advokatui, kuriame tvirtinama, jog nuo 1999 m. kovo 15 d. iki 2001 m. liepos 20 d. pareiškėjas išsiuntė laiškus 241 adresatui, tarp kurių buvo valstybės institucijos, nevyriausybines organizacijos, Europos Žmogaus Teisių Teismas ir įvairūs tretieji asmenys. Tardymo izoliatoriaus administracija išvardijo visus šiuos laiškus, nurodydama jų datą, adresatą ir registracijos numerį pareiškėjo byloje.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ

12. Konstitucijos 22 straipsnis garantuoja asmens privataus, šeimos gyvenimo gerbimą bei susirašinėjimo slaptumą.

Pagal tuo metu galiojusius 1996 m. Kardomojo kalinimo įstatymo 15 straipsnį ir 1996 m. Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklių 72 punktą kalinamųjų laišakai galėjo tam tikrais atvejais būti cenzūruojami.

Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklių 75 punktas numato, jog kardomojo kalinimo vietos administracija negali atplėšti kalinamųjų laiškų, adresuotų Europos Žmogaus Teisių Teismui, jeigu tokie laišakai administracijai įteikti užklijuotuose vokuose.

83 punkte nurodyta, jog kardomojo kalinimo vietos administracija per tris dienas nuo laiško, adresuoto kalinamajam, gavimo dienos turi supažindinti kalinamąjį su laiško turiniu. Todėl visi laišakai, kuriuos gauna kalinamieji, nėra jiems atiduodami, juos kardomojo kalinimo vietos administracija laiko kalinamųjų bylose.

¹ 2002 m. įstatymas “Dėl amnestijos pažymint LR Konstitucijos 10 metų sukaktį”, Valstybės žinios, 2002-11-22, Nr. 112, publ. Nr. 4981 (*Sudarytojų pastaba*).

TEISĖ

I. IŠANKSTINIS VYRIAUSYBĖS PRIEŠTARAVIMAS

13. Šioje byloje priėmus 2003 m. gruodžio 16 d. sprendimą dėl priimtumo atsakovė Vyriausybė 2004 m. vasario 10 d. ir 2004 m. balandžio 30 d. pateikė savo pozicijas dėl bylos esmės. Nors savo pozicijose Vyriausybė konkrečiai nenurodė, jog ši byla turėtų būti atmesta dėl veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo, ji teigė, jog pareiškėjas dėl jo korespondencijos cenzūravimo galėjo kreiptis į administracinius teismus. Todėl manytina, jog šioje byloje Vyriausybė pareiškė išankstinį prieštaravimą, prašydama paskelbti pareiškimą nepriimtinu dėl veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo (Konvencijos 35 straipsnio 1 dalis).

14. Teismas pastebi, jog sprendime dėl priimtumo buvo nustatyta, jog pareiškėjo skundas dėl tariamos jo susirašinėjimo su Teismu cenzūros atmetimas pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį dėl veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo, kadangi tokia cenzūra draudžiama vidaus teisės, ir pareiškėjas dėl to nesikreipė į administracinius teismus. Dėl pareiškėjo skundų, jog buvo cenzūruojama likusi jo korespondencijos dalis, Teismo nuomone, šis bylos aspektas negalėjo būti atmestas dėl veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo.

15. Teismas toliau pastebi, jog Vyriausybė neginčija fakto, kad pareiškėjo korespondencijos, išskyrus susirašinėjimą su Europos Žmogaus Teisių Teismu, cenzūra galėjo būti atliekama pagal tuo metu galiojusias vidaus teisės nuostatas (žr. § 12 ir § 17). Neįrodyta, jog tuomet teoriškai ar praktiškai dėl to buvo galima kreiptis į teismą, ar kad dėl kitos vidaus teisės priemonės pareiškėjas būtų galėjęs tikėtis sėkmingo ginčijamos cenzūros klausimo išsprendimo (žr. *mutatis mutandis Valašinas v. Lithuania* sprendimą dėl priimtumo, no. 44558/98, 2000-03-14, taip pat žr. *Puzinas v. Lithuania* sprendimą dėl priimtumo, no. 44800/98, 2000-03-14, *Karalevičius v. Lithuania* sprendimą dėl priimtumo, no. 53254/99, 2002-06-06). Taigi Teismas atmeta Vyriausybės išankstinį prieštaravimą.

II. DĖL KONVENCIJOS 8 STRAIPSNIO

16. Pareiškėjas tvirtino, jog nuo 1999 m. kovo 12 d. iki 2001 m. liepos 20 d. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija atplėšė visus jo laiškus, adresuotus valstybės institucijoms, nevyriausybiniams organizacijoms ir privatiems asmenims, t.y. šeimai, giminėms, draugams ir advokatui. Jis teigė, jog dėl to buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis, kuris, kiek reikšminga šiai bylai, numato:

“1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo (...) susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje (...) siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, (...).”

17. Vyriausybė neneigė, jog pareiškėjo laišškai galėjo būti cenzūruojami, kadangi tai daryti leido vidaus teisės aktai, reglamentuojantys kardomojo kalinimo sąlygas (Kardomojo kalinimo įstatymo 15 straipsnis, Kardomojo kalinimo vietų vidaus taisyklių 72 punktas). Vyriausybė teigė, jog cenzūra buvo pateisinama dėl pareiškėjui inkriminuojamų nusikaltimų – piktnaudžiavimo tarnyba ir kyšio priėmimo – pobūdžio; dėl to pareiškėjas galėjo būti įtariamasis mėginimu daryti poveikį liudytojams, kliudyti tyrimui ar slėptis nuo teismo. Vyriausybės teigimu, faktas, kad pareiškėjas - nusikaltimų padarymu įtartas teisėsaugos pareigūnas, ir teisėtas interesas užtikrinti tinkamą teisingumo vykdymą buvo pakankami pateisinti pareiškėjo korespondencijos cenzūrą tardymo izoliatoriuje. Apskritai valstybės institucijos šioje byloje neperžengė suteiktos Konvencijos vertinimo laisvės.

18. Pareiškėjas nesutiko, teigdamas, jog įprastas visos jo korespondencijos cenzūravimas pažeidė Konvencijos 8 straipsnį. Pareiškėjas teigė, jog jo susirašinėjimo su advokatu cenzūra buvo visiškai nebūtina. Be to, jis pabrėžė, jog daugumoje laiškų, kurie buvo cenzūruojami, jis įvairioms valstybės institucijoms tik skundėsi dėl kalinimo sąlygų.

19. Teismas pirmiausia pažymi, kad ši byla nesusijusi su pareiškėjo susirašinėjimo su Teismu cenzūra (žr. pirmiau minėtą sprendimą dėl priimtino šioje byloje, taip pat žr. § 14). Priimtinais pripažinti pareiškėjo skundai dėl to, jog tardymo izoliatoriaus administracija atplėsdavo ir skaitydavo visus jo laiškus valstybės institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms ir privatiems asmenims, t.y. šeimai, giminėms, draugams ir advokatui, bei visus iš jų gautus laiškus.

20. Teismas pažymi, kad Vyriausybė neginčija pareiškėjo teiginio, jog tardymo izoliatoriaus administracija cenzūravo visą jo korespondenciją, esmės. Iš tiesų pagal vidaus teisės normas bei faktinius pareiškėjo pateiktus įrodymus (žr. §§ 11-12) Teismas mano esant nustatyta, jog ženklus pareiškėjo parašytų laiškų skaičius bei taip pat ženklus jo gautų laiškų skaičius buvo atplėšti ir perskaityti jam nedalyvaujant, turint tikslą juos vėliau įtraukti į pareiškėjo bylą. Todėl buvo ribojama Konvencijos 8 straipsnyje numatyta pareiškėjo teisė į susirašinėjimo slaptumą, kas galėtų būti pateisinama tik esant antroje straipsnio dalyje nurodytoms sąlygoms. Toks ribojimas turi būti “nustatytas įstatymo”, juo turi būti siekiama teisėto tikslo ir jis turi būti būtinas demokratinėje visuomenėje tam tikslui pasiekti (žr. Teismo sprendimą minėtoje *Valašino* byloje, 2001-07-24, ECHR 2001-VIII, § 128).

21. Šioje byloje apribojimas turėjo teisinį pagrindą (Kardomojo kalinimo vietų vidaus taisyklių 72 punktas), ir Teismas sutinka, jog juo

buvo siekiama teisėto tikslo – “užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams”. Vis dėlto, dėl būtinumo taikyti apribojimą Vyriausybė nepaaiškino, kodėl pareiškėjo siunčiamus ir gaunamus laiškus išoriniam pasauliui cenzūruoti buvo neišvengiamai būtina. Svarbiausias pagrindas, kuriuo rėmėsi Vyriausybė, tai grėsmė, jog pareiškėjas bėgs, slėpsis ar mėgins daryti poveikį teismui (žr. § 17); toks pagrindas galėjo būti tinkamas kardomojo kalinimo (suėmimo) ar net dalies susirašinėjimo, pavyzdžiui, neteisinio pobūdžio laiškų su tam tikrais pavojingais asmenimis, kontrolės pateisinimas (žr. *mutatis mutandis, Silver and Others v. the United Kingdom*, 1983-03-25, Series A no. 61, pp. 32-40, §§ 83-105).

22. Vis dėlto ši grėsmė savaime negalėjo būti pakankamas pagrindas suteikti tardymo izoliatoriaus administracijai neribotą leidimą įprastai ir nedarant jokio skirtumo tikrinti visą pareiškėjo korespondenciją. Tai ypač svarbu pareiškėjo susirašinėjimo su advokatu, kurio konfidencialumas turi būti gerbiamas, nebent būtų pagrįsta priežastis to nedaryti, cenzūros atveju (žr. *Campbell v. the United Kingdom*, 1992-03-25, Series A no. 233, pp. 16-21, §§ 32-54). Teismas taip pat nenustatė jokio pagrindo, pateisinančio tardymo izoliatoriaus atliekamą pareiškėjo susirašinėjimo su valstybės institucijomis, kur jis galėjo skųstis dėl kardomojo kalinimo sąlygų ar rašyti dėl su jo baudžiamąja byla nesusijusių aspektų, cenzūrą. Apskritai Vyriausybė nepateikė pakankamų priežasčių, parodančių, jog tokia visaapimanti pareiškėjo korespondencijos su išoriniu pasauliu kontrolė buvo “būtina demokratinėje visuomenėje”.

23. Todėl buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis.

III. DĖL KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMO

24. Konvencijos 41 straipsnis numato:

“Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.”

A. Žala

25. Pareiškėjas siekė gauti 300 000 eurų kompensaciją (“EUR”) turtinei žalai, atsiradusiai dėl jo gydymo, prarasto darbo užmokesčio ir galimybių, atlyginti. Pareiškėjas taip pat siekė gauti 30 000 EUR kompensaciją neturtinei žalai atlyginti.

26. Vyriausybė manė, jog reikalavimai pernelyg dideli.

27. Teismas atmeta pareiškėjo reikalavimą priteisti turtinę žalą, nes negali nustatyti priežastinio ryšio tarp Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo dėl pareiškėjo korespondencijos cenzūros ir reikalaujamos turtinės žalos.

28. Teismas mano, jog pareiškėjas dėl minėto pažeidimo patyrė tam tikrą neturtinę žalą (žr., pavyzdžiui, minėtą *Valašino* bylos sprendimą, §

141; taip pat žr. cituotą Teismo sprendimą *Puzino* byloje, 2002-03-14, §§ 18-26). Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas pareiškėjui priteisia 1000 EUR.

B. Kaštai ir išlaidos

29. Pareiškėjas reikalavo 3 700 EUR bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms, ginant Konvencijoje įtvirtintas jo teises nacionalinėse institucijose, padengti ir techninėms išlaidoms už vertimus bei telefoninius pokalbius tuo metu, kai jis bylinėjosi Teisme, padengti. Jis taip pat prašė Teismo, kad šis pats nuspręstų, kokio dydžio kompensaciją priteisti už advokato Vilko atstovavimą Teisme.

30. Vyriausybė manė, jog reikalavimai pernelyg dideli.

31. Teismas primena, kad kaštai įtraukiami į pagal Konvencijos 41 straipsnį priteisiamą sumą tik jeigu yra nustatyta, kad jie buvo būtini, realiai patirti ir protingo dydžio (žr. *Jėčius v. Lithuania*, no. 34578/97, 2000-07-31, ECHR 2000-IX, § 112).

32. Teismas nemano esant būtina priteisti didžiąją dalį pareiškėjo patirtų išlaidų, atsiradusių dėl jo teisinio atstovavimo nacionaliniuose teismuose nagrinėjant baudžiamąją bylą, kadangi dauguma šių išlaidų susiję su pareiškėjo gynyba nuo jam pareikštų kaltinimų ir nesusiję su jo skundais dėl Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo (žr. *mutatis mutandis, ibid.*).

33. Vis dėlto Teismas mano, kad bylinėjimosi išlaidos ir kaštai, patirti dėl pareiškėjo atstovavimo Teisme, bei techninės išlaidos, susijusios su pareiškimo Teismui pateikimu, turi būti atlyginti.

34. Atsižvelgdamas į tai, kas pirmiau išdėstyta, Teismas priteisia pareiškėjui 3 000 EUR bylinėjimosi išlaidoms ir kaštams padengti bei bet kokią pridėtinės vertės mokestį, kuris gali būti taikomas.

C. Palūkanos įsipareigojimų nevykdymo atveju

35. Teismas mano, kad palūkanos įsipareigojimų nevykdymo atveju turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridėdant 3 proc.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Atmeta* išankstinį Vyriausybės prieštaravimą;
2. *Nustato*, jog buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis;
3. *Nustato*,

(a) kad per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, Valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui šias sumas:

(i) 1 000 EUR (vieną tūkstantį eurų) neturtinei žalai atlyginti;

(ii) 3 000 EUR (tris tūkstančius eurų) bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms padengti;

(iii) bet kokį mokestį, kuris gali būti taikomas minėtoms sumoms;

(b)) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo turės būti mokamos paprastosios palūkanos nuo pirmiau nurodytų sumų pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą per visą uždelstą laiką, pridedant 3 proc.;

4. *Atmeta* kitus pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir pagal Teismo reglamento 77 straipsnio 2 bei 3 dalis paskelbta raštu 2005 m. vasario 24 d..

Vincent BERGER
Kancleris

Boštjan M. ZUPANČIČ
Pirmininkas